

Třicet let s Vojenem Ložkem

(* 26. červenec 1925 – † 15. srpen 2020)

Václav Cílek

V srpnu 2020 zemřel ve věku 95 let jeden z nejvýznamnějších českých a slovenských přírodovědců 20. století – Vojen Ložek. Legendou se stal již před desítkami let a dnes bychom jej nejspíš zařadili do kategorie lidí, jací se v této době už nerodí. Je obtížné o něm říct něco nového,

protože jeho život a dílo jsou od jeho padesáti let připomínány každých pět let. To, co se změnilo, je perspektiva naší doby. Snad by šlo říct, že dřív jsme se na jeho dílo dívali z perspektivy čtvrtohor, či dokonce holocénu, dnes jej můžeme hodnotit i z hlediska antropocénu.

Nejprve několik základních údajů – během publikačně aktivních 80 let sepsal víc než 1000 prací, jež dohledal a sepsal jeho žák a kolega Jiří Kovanda, který zemřel téměř současně s V. Ložkem, jako by jejich smrtí

končila jedna velká etapa čtvrtohorních výzkumů. První publikovaná nálezová zpráva pochází z doby, kdy mu bylo 13 let, a poslední prací je kolektivní kniha V. Ložka a spol. „Geodiverzita a hydrodiverzita.

Vojen při práci v terénu. Foto Pavel Mudra

Základy přírodních a kulturních hodnot naší krajiny, její současná proměna a možný budoucí vývoj v antropocénu“, Dokořán, 2020), ve které se vyjadřuje k podobným záležitostem jako víc než před šedesáti lety ve slavné monografii J. Veselého a kol. „Ochrana československé přírody a krajiny“ z roku 1954! Pro zájemce o Ložkovo dílo rovnou uvedme, že se stále dá koupit jeho volná knižní trilogie – „Zrcadlo minulosti“ (1. vydání 2007), „Po stopách pravěkých dějů“ (1. vydání 2011) a již zmíněná „Geodiverzita a hydrodiverzita“. Pravděpodobně nepřekonatelným univerzitním rekordem je jeho přednáška na Přírodovědecké fakultě UK o ochraně české přírody a krajiny, kterou v posledních letech uváděl zpěvem a vytvářel 53 let!

Vojena Ložka si připomínají nejenom kvartérní a environmentální geologové, ale také botanici, pedologové, archeologové a ochránci přírody. Ve všech těchto disciplínách byl nejenom aktivní, ale zejména promýšlel jejich význam, dnes bychom možná řekli „filozofii“. Tento hlubší a širší zájem je možné dohledat v jeho rodinném prostředí. Jeho maminka Blažena Kozáková, pocházející z Netolic, studovala portrét u prof. Nechleby na Akademii výtvarných umění a tatínek Václav Ložek patřil do okruhu architektů kolem Josipa Plečnika. Kromě návrhů kostela a vybavení bytů se zabýval zejména vytvářením interiérů – např. v roce Vojenova narození navrhl v Paříži galerijní prostor pro mezi-

Vojen Ložek s Libuší Smolíkovou na oslavě jeho 90. narozenin, kterou pro něj zorganizovala jeho žačka doc. Juříčková. Foto Bohuslav Kučera

Malý Vojen, jak ho namalovala jeho maminka, akademická malířka. Foto Bohuslav Kučera

národní výstavu o dekorativních uměních. Jeho dílem je např. výstavní skříň uložená na Geologickém ústavu AV ČR a celou tašku architektonických dokumentů jsem předal největšímu znalci Plečnikova díla – slovinskému historikovi Damjanu Prelovškovi.

Ložka i v mezinárodním měřítku proslavily dvě knihy. V českém prostředí to

byla „Příroda ve čtvrtohorách“ (Academia 1973), kterou jako obvykle první knihu ve svém oboru četli snad všichni kvartérní geologové starší a střední generace. Evropské malakozoology však oslovila monografie „Quarter Mollusken der Tschechoslowakei“ z roku 1964, díky které se stal „Honory Member of Philosophical Society of Cambridge“ (1968) a později nositelem Albrecht-Penck-Medaille (1980). Seznamem dalších zásluh a publikací by bylo možné vyplnit několik dalších stran, ale pojďme se na věc podívat z jiného úhlu – Jaký byl člověk?

Do malakozoologie jej zasvěcoval Jaroslav Petrboš, ale Ložka jako vědce nejspíš vytvořilo setkání silné trojky – archeologa Františka Proška a geologa Jiřího Kukly. Všechny přírodovědce však až do počátku 90. let nejvíc ze všeho formovaly společné exkurze a práce v terénu. Večer se lidé sesedli a hodiny si vyprávěli o přírodě, ale i o svých učitelích a kolezích. Ve Vojenově vyprávění tak ožívala plejáda přírodovědců ještě z I. republiky i řada novějších příhod. Nelze zapomenout, jak se Jiří Kukla v odvolávce na Vojenovy historky ptal Juraje Bárty, jaké to bylo, když seděl na jednoduchém venkovském záchodě, odkud ho shodi-

la podle Jiřího korytnačka (želva). Ve skutečnosti se jednalo o volně pobíhající svini, ale Jiří si pletl slovenská jména. Dr. Bárta pak dlouze Vojenovi hrozil, co to o něm vypráví.

Vojen rád mluvil. Někdy bylo nutné rozvrhnout si hlídky a postupně si Vojena předávat, aby respondenty zcela neunavil. Byl milý, skromný, snědl i to, co jsem v terénu uvařil (často se dožadoval česneku medvědího). Tím, jak prošel celé Československo a zapamatoval si jeho geografii, uváděl, a to i v zapadlých částech Slovenského rudohoří, do rozpaků místní lidi, kteří se pak ptali, zda se u nich narodil. Mluvil s nimi slovensky a byla to země, kterou měl snad nejradši – zejména Slovenský kras a Bílé Karpaty na moravsko-slovenském pomezí. Jednou jsme jeli z Rožňavy ranním vlakem podél jižního okraje Nízkých Tater. Vojen se posadil u okna a až do večera, kdy u Chocně padla tma, popisoval v podstatě kopec za kopcem, krajinu, kterou jsme míjeli. Podobně ničil i botaniky, protože rostlinu nejenom poznal, ale uváděl všechna dřívější jména.

Obvykle jsme pracovali ve skupince dvou až čtyř lidí. My jsme kopali sondy, což v krasových sutích byla těžká práce, a Vojen odebíral vzorky, které pak plavil. Zejména na Slovensku za námi zacházeli hajní, ředitelé lesních závodů či šéfové krajinných oblastí. Někdy se začínalo spišskou borovičkou, ale skoro vždy na výkopu vznikla vesele povídavá nálada. Hajní odkládali zelená sáčka a pouštěli se s námi do práce. Svět byl tehdy plný lidských kontaktů a přijde mi, že díky nim a fyzické práci byl i veselejší. Myslím, že to takhle cítilo víc lidí, protože kdykoliv jsem hovořil o Vojenovi, tak se lidé rozzářili a usmáli.

Výzva

Agentura ochrany přírody a krajiny ČR připravuje vydání pamětního sborníku příspěvků k úmrtí Vojena Ložka. Prosíme zájemce, aby fotodokumentaci a písemné vzpomínky na Vojena Ložka zasílali na adresu redakce časopisu Ochrana přírody. casopis@ochranaprirody.cz.